

Mitä vasemmiston kuntavaaliehdokkaiden on hyvä tietää sosiaali- ja terveystyöryhmästä

Kunnat vastaavat Suomessa sosiaali- ja terveydenhuollon turvaamisesta yhdenvertaisesti kaikille asukkaille Terveydenhuoltolain, Sosiaalihuoltolain sekä monien erityislakien (Päihdehuoltolaki, Vammaispalvelulaki, Vanhuspalvelulaki, Tartuntatautilaki, Terveydensuojelulaki, Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista jne.) mukaisesti.

Keskimäärin noin 50–70 % kuntien käyttömenoista menee sosiaali- ja terveyspalveluihin. Rahoitus saadaan kuntien omista verotuloista, valtionavustuksista kunnille sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista. Rahat käytetään kuntien ja kuntien yhdessä muodostamien kuntayhtymien (esimerkiksi sairaanhoitopiirit ja maakunnalliset sote-kuntayhtymät) henkilökunnan palkkaukseen, toimitiloihin ja tarvikkeisiin sekä enenevästi yksityisten yritysten tuottamien palvelujen ostamiseen asukkaille. Palveluja ostetaan asukkaille jonkin verran myös järjestöiltä ja muilta liikevoittoon pyrkimättömiltä yksityisiltä tahoilta.

Olellisena osana kuntien sosiaali- ja terveystyöryhmään kuuluu myös toimeentulon, asunnon, työpaikan, koulutuksen, kulttuuri- ja liikuntamahdollisuuksien sekä muiden hyvinvoinnin ja terveyden edellytysten turvaaminen asukkaille. Sosiaali- ja terveydenhuollolla on erityinen vastuu seurata, että nämä edellytykset toteutuvat myös syrjäytymisuhan alla oleville niin, että kaikki saavat osansa yhteisestä hyvinvoinnista. Tämä on myös olellinen osa kunnan vastuuta hyvinvointia ja terveyttä edistävästä (HYTE) toiminnasta.

Joulukuussa eduskunnan käsittelyyn tuleva **sote-uudistusesitys** siirtäisi sosiaali- ja terveydenhuollon hallinto- ja rahoitusvastuun perustettaville sote-maakunnille. Samalla osa tässä muistiossa esitellyistä asioista siirtyisi maakunnissa ratkaistavaksi. Itse asiat ja niitä koskevat kannanotot eivät kuitenkaan muutu ja tulevat olemaan keskeinen osa kuntavaalityötämme. Sote-uudistuksesta, samoin kuin kunnallisesta päihdepolitiikasta ja

vammaispolitiikasta valmistuu erilliset muistiot osaksi Vasemmistoliiton kuntavaaliehdokkaille tarkoitettua aineistoa.

Tämä paperi on jaettu teemoihin seuraavanlaisesti:

- Lapset, nuoret ja lapsiperheet
- Työikäiset
- Ikääntyneiden ja vanhusten hyvinvointi ja hoiva
- Mielen terveys
- Köyhyys ja syrjäytyminen
- Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö
- Palvelujärjestelmä, tässä esitellään asioita, jotka koskevat jokaista kuntalaista
- Järjestöt sekä kansalais- ja vapaaehtoistoiminta

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden terveys ja hyvinvointi

Lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että laaja kirjo palveluja varhaiskasvatuksesta ja koulutuksesta sekä lasten ja nuorten liikunta- ja kulttuuripalveluista aina äitiys- ja lastenneuvoloihin, koulujen oppilashuoltoon, nuorisotoimeen ja joukkoliikenteeseen on laadun ja resurssien kannalta kunnossa. Tärkeää on, että kaikissa palveluissa myös kyetään antamaan erityistä tukea syrjäytymisvaarassa oleville lapsille ja lapsiperheille.

Lasten hyvinvointi on paljolti riippuvaista myös heidän kotiensa ja perheidensä kyvystä taata hyvinvoinnin edellytykset. Suomessa elää yli 100 000 lasta kotitalouksissa, joiden toimeentulo on köyhyysrajan alapuolella tai aivan sen pinnassa. Perheväkivalta, vanhempien ja lasten päihde- ja psyykkiset ongelmat vaativat erityistä tukea kotihoidosta lastensuojelun sosiaalityöhön, psykologien, yleislääkärien, lasten- ja nuorisopsykiatrian ja muuta ammatillista apua.

Vasemmistoliiton edustajat kunnissa ovat esittäneet muun muassa:

- Kaikkia kunnan lapsipalveluja ohjaavien toimintaohjelmien laatimista ja toimeenpanoa lapsiköyhyyden vähentämiseksi
- Syrjäytymisvaarassa olevien lapsiperheiden parempaa tukemista kotihoidon palveluilla

- Parempaa yhteistyötä lasten ja perheiden palvelujen eri yksikköjen ja ammattiryhmien välillä, esimerkiksi kokoamalla palveluita perhekeskuksiin ja järjestämällä yhteistä täydennyskoulutusta eri ammattiryhmille
- Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden määrän nostamista tavoitteena, että 25 asiakaslasta kohti olisi yksi lastensuojelun sosiaalityöntekijä
- Liian pitkälle menneen lastensuojelun sijaishuollon yksityistämisen ja monopolisoitumisen katkaisemista kehittämällä kuntien omia tai kuntien yhteisiä sijaishuollon yksiköitä
- Maksuttoman raskauden ehkäisyn tarjoamista kaikille alle 25-vuotiaille
- Maksuttoman joukkoliikenteen tarjoamista lapsille ja nuorille
- Oppilashuollon voimavarojen lisäämistä erityisesti ammatillisessa koulutuksessa, jossa tarpeet ovat suuremmat mutta voimavarat usein pienemmät kuin yleissivistävässä koulutuksessa olevilla
- Lasten ja vanhempien asiakasraatien kehittämistä, koulujen oppilaskuntien ja muiden koululaisten osallistumismahdollisuuksien tukemista ja kuntien nuorisovaltuustojen vaikutusmahdollisuuksien parantamista

Työikäisten terveys ja hyvinvointi

Työikäisille opiskelijoille ja palkkatyössä oleville on kunnallisten palvelujen rinnalla tarjolla myös opiskelijaterveydenhuollon ja työterveydenhuollon palveluita. Vain kunnalliset palvelut ovat tarjolla kaikille opiskelu- tai työpaikasta riippumatta. Opiskelija- ja työterveydenhuollossa lisäksi keskitytään suhteellisen "kevyisiin" palvelutarpeisiin. Suuremmissa palvelutarpeissa olevat ohjataan kunnallisiin sairaala-, mielenterveys- ja muihin palveluihin. Työttömille, muille työelämän ulkopuolella oleville, epäsäännöllisissä työsuhteissa oleville, yksin- ja pienyrittäjille, työkyvyttömille tai pidemmällä sairauslomalla oleville kunnallisten palveluiden ja hyvinvointia ja terveyttä edistävän toiminnan tarve on usein suurempi kuin vakaassa työelämässä olevilla. Isommissa kunnissa alle 30-vuotiaiden työn ja opiskelun ulkopuolella olevien palveluita on koottu Ohjaamo-keskuksiin.

Vasemmistoliiton edustajat kunnissa ovat esittäneet muun muassa:

- Että työttömät, epäsäännöllisissä työsuhteissa olevat, työkyvyttömät ja muut hyvien työterveydenhuollon palveluiden ulkopuolella olevat otetaan terveydenhuollossa kehittämistoiminnan ja resursoinnin kohteeksi – työterveydenhuoltoa vastaava palvelu tulee taata kaikille

- Työikäisten sosiaalityön ja työvoimatoimistojen yhteistyön tekemistä vaikeasti työllistyvien palvelun parantamiseksi. Tavoitteena on parantaa työkyvyttömyysarvioinnin laatua, jotta työkyvyttömät pääsevät vakaan toimeentuloturvan piiriin nopeammin ja kohdentaa kuntouttavaa työtoimintaa vain niille, jotka sitä todella tarvitsevat ja joille myös taataan laadukkaat kuntoutuspalvelut ja toimeentulo. Tavoitteena on myös varmistaa (tarvittaessa palkkatukea ja kuntaan työllistämistä hyödyntäen) työkykyisten pääsy nopeammin kullekin soveltuvan palkkatyön alkuun
- Kultuuri- ja liikuntapalvelujen käytön lisäämistä työmarkkinoilla syrjäytyvien ja syrjäytymisvaraassa olevien keskuudessa (esimerkiksi kohdennettujen alennusten, ohjauksen, tiedotuksen ja palvelumuotoilun keinoin)
- Paikallisten opiskelijajärjestöjen, ammattiosastojen ja ammattijärjestöjen, asukasyhdistysten ja työttömien yhdistysten sekä muiden järjestöjen kanssa tehtävän yhteistyön ja palvelujen yhteissuunnittelun vahvistamista pysyväksi toimintatavaksi
- Kunnan nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden vähentämistä tarjoamalla työpaikkoja ja tekemällä työllistämisyhteistyötä järjestöjen kanssa

Ikääntyneiden ja vanhusten terveys, hyvinvointi ja hoiva

Ikääntyneen väestön osuus väestöstä on kasvamassa lähes kaikissa kunnissa. Liian usein ikääntyneiden tai vanhusten palvelutarpeiden yhteydessä puhutaan lähinnä hoivapalveluista. Ikääntyneet ovat kuitenkin suuri asiakasryhmä myös monissa kulttuuripalveluissa, liikuntapalveluissa, joukkoliikenteessä, sairaala- ja terveysasemapalveluissa jne. He ovat myös merkittävä muiden asukkaiden hyvinvoinnin tuki vapaaehtoistoiminnassa, omaishoitajina ja lastenlasten hoidon tukena. Keskimääräiset eläkkeet ovat edelleen varsin pieniä ja merkittävä osa varsinkin yksinään asuvia eläkeläisiä elää lähellä köyhyysrajaa. Pienikin menojen kasvu, esimerkiksi sairaanhoidon omavastuut ja asiakasmaksut tai vanhan asunnon korjaustarpeet aiheuttavat taloudellista ahdinkoa.

Suomessa on yli 47 000 virallista omaishoitajaa joista moni auttaa vanhusta tai muuta läheistä. Hyvä tuki ehkäisee omaishoitajan uupumista sekä myös parantaa hoitoa ja huolenpitoa tarvitsevan ihmisen elämänlaatua.

Vasemmistoliiton edustajat kunnissa ovat esittäneet muun muassa:

- Vanhusneuvoston ja/tai ikäihmisten raadin vaikutusvallan lisäämistä kunnan budjetin ja palveluverkkopäätösten valmistelussa
- Eläkeläisalennuksia ja niiden parantamista kulttuuri- ja liikuntapalveluissa
- Odotus- ja jonotusaikojen lyhentämistä terveystoimissa lisäämällä henkilöstöresursseja. Koska ikääntyneet tarvitsevat näitä palveluja enemmän kuin muut ja koska heillä ei ole esimerkiksi mahdollisuutta työterveyshuoltoon ovat nämä esitykset erityisen tärkeitä heille
- Asiakasmaksujen alentamista palveluissa, joissa on kaikille käyttäjille samat maksut (esim lääkärissä käynti, hammashoito, lyhytaikaisen kotihoito). Lisäksi on esitetty asiakasmaksujen alennus- ja vapautusmahdollisuudesta tiedottamista ja tarjoamista olennaisesti paremmin kuin useimmissa kunnissa on tapana
- Kotihoidon henkilöresurssien olennaista lisäämistä ja tarvetta vastaavan palveluasumisen paikkojen turvaamista, jotta hoivan tarpeessa oleville olisi todellinen mahdollisuus valita kotona pysymisen ja palvelutaloon muuttamisen välillä
- Kotihoidon ja palveluasumisen laadunvalvonnan olennaista vahvistamista, tarvittavan henkilöstömäärän turvaamista sekä ikäihmisten hoidon järjestämistä suurimmalta osin kunnan omana tuotantona
- Ikääntyneiden tarvetta vastaavan kotikuntoutuksen ja laitospalvelun turvaamista kaikille kuntoutusta tarvitseville
- Omaishoitajien lakisääteisten vapaiden toteutumisen turvaamista ja riittävää rahallista tukea. Kunnan tulisi tarjota mahdollisuuksia omaishoitajien virkistäytymiseen ja itsestään huolehtimiseen

Mielenterveys

Mielenterveyspalveluihin kuuluvat ohjaus, neuvonta ja tarpeenmukainen psykososiaalinen tuki, kriisitilanteiden psykososiaalinen tuki sekä mielenterveyden häiriöiden tutkimus, hoito ja kuntoutus. Mielenterveyskuntoutujien sosiaalityö, asumispalvelut, kotipalvelut ja työtoiminta ovat myös oleellisia. Mielenterveyden edistäminen tulee nähdä mielenterveyspalveluna. Kuntien välillä on isoja eroja mielenterveyspalveluiden toteutumisen ja hoitoon pääsyn suhteen.

Vasemmistoliiton edustajat kunnissa ovat esittäneet muun muassa:

- Matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdehuollon palveluiden saatavuuden parantamista ja niiden tarjoamista perusterveydenhuollossa nopeasti sekä etsivään mielenterveystyöhön panostamista
- Avunsaannin nopeuttamista mielenterveysongelmiin. Vasemmisto kannattaa kansalaisaloitten mukaisen terapiatakuun säätämistä. Kiireellisessä tilanteessa hoidon tarpeen arviointiin olisi päästävä vuorokauden kuluessa. Viikon hoitotakuuseen tulisi sisältyä myös mielenterveys- ja päihdeongelmien peruspalvelut.
- Psykiatrisen avohoidon resurssien parantamista
- Hoidon järjestämistä niin, että päihdeongelma ei saa olla este mielenterveyspalvelujen saamiselle eikä toisinpäin
- Lyhyiden psykoterapioiden saatavuuden parantamista lisäämällä psykoterapian tarjontaa julkisen sektorin palveluna. Hoitoon pääsyn kriteereitä tulisi yhdenvertaista ja helpottaa niin, että psykoterapiaan olisi mahdollista päästä myös muulla perusteella kuin työkyvyn palauttamiseksi ja ylläpitämiseksi

Köyhyys ja syrjäytyminen

Aineellista köyhyyttä tulee aktiivisesti ja tavoitteellisesti vähentää osana kaikkea päätöksentekoa. Köyhyden ehkäisy ja vähentäminen on tärkeää myös kunnallisella tasolla. Ehkäisevä toimeentulotuki on kuntien vastuulla mutta kuntakohtaisesti sen myöntämisessä ja käytössä on isoja eroja.

Vasemmistoliiton edustajat kunnissa ovat esittäneet muun muassa:

- Kaupunkien ja muiden voittoja tavoittelemattomien tahojen kohtuuhintaisen vuokra-asuntotojen lisäämistä
- Sosiaalisen luototuksen eli matalakorkoisen, välttämättömiin hankintoihin tarkoitetun kunnan myöntämän lainan käyttöönottoa
- Erillisen kunnan köyhyysohjelman tekemistä

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö

Kuntien ja kuntayhtymien henkilöstöstä noin 50–70 % työskentelee sosiaali- ja terveydenhuollossa, lisäksi moni työskentelee kuntien ulkoistamissa palveluissa. Henkilöstön hyvinvointi on jo itsessään tärkeä Vasemmiston tavoite. Se on

vähintään yhtä tärkeää myös siksi, että henkilöstön hyvinvointi ja kehittymismahdollisuudet ovat erittäin keskeisiä asukkaiden palvelun laadulle.

Vasemmiston edustajat kunnissa ja kuntayhtymissä ovat esittäneet muun muassa:

- Henkilöstön työhön sitoutumisen ottamista yhdeksi keskeiseksi kehittämistavoitteeksi kunnissa. Sitoutumiseen vaikuttavat mm. työhyvinvointi, johtaminen, työuupumuksen estäminen, riittävän iso palkka ja kannustava palkkausjärjestelmä,, perehdytys, työn joustavuus, työtilat, mahdollisuus tutkimus- ja kehittämistyöhön, tiimityö, moniammatillinen työote sekä mahdollisuus vaikuttaa omaan työhön
- Riittävän täydennyskoulutautumisen mahdollistamista työajalla
- Kunnallisilla ja ulkoistetuilla työpaikoilla pitää kiinnittää erityistä huomiota eri ammattiryhmien väliseen työnjakoon ja yhteistyöhön niin, että kunkin ammattiryhmän erityisosaaminen tulee hyödynnettyä
- Päätösvallan antamista lähellä asiakkaita oleville tiimeille. Monikerroksisia ja jäykkiä johtamishierarkioita sekä päätösvallan keskittämistä liian korkealle on purettava.
- Omatyöntekijöiden (lääkäri, hoitaja, sosiaalityöntekijä) pysyvyyden parantamista. Tämä on erityisen tärkeää paljon palveluita tarvitsevien kohdalla

Palvelujärjestelmä

Sote-uudistuksesta riippumatta sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteessa, johtamisessa ja rahoituksessa voidaan ja on syytä tehdä parannuksia.

Asiakasmaksut rasittavat erityisesti pienituloisia asukkaita, joiden keskuudessa on enemmän palvelutarpeita kuin rikkaammalla väestöllä. Siksi verotus on suurimmalta osalta asiakasmaksuja oikeudenmukaisempi tapa kerätä julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitus.

Tässä kappaleessa esitellään kaikkien kuntalaisten kohdalla huomioitavia asioita.

Vasemmiston edustajat kunnissa ja kuntayhtymissä ovat esittäneet muun muassa:

- Sosiaali- ja terveydenhuollon resurssien jaossa tulee painottaa ehkäisevää toimintaa

- Terveysvaikutukset tulee huomioida yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja ilmasto- ja ympäristökriiseihin on varauduttava myös kuntalaisten hyvinvoinnin näkökulmasta
- Terveyttä voidaan edistää myös esim. kaavoituksessa lisäämällä hyötyliikuntamahdollisuuksia, eri liikkumistapojen hinnoittelulla ja huomioimalla joukkoruokailujen terveysnäkökohtia
- Tällä hetkellä kunnat pääasiassa ostavat erikoissairaanhoidon sairaanhoitopiireiltä. Julkista erikoissairaanhoidon vahvistettava ja sen mahdollisuuksia erikoissairaanhoidon priorisoinnissa vahvistettava (henkilökunnan työpaikat ja potilasvirtojen ohjailu). Myös erikoissairaanhoidon palvelut on oltava saavutettavissa kohtuuetäisyydellä. Maantieteellisistä seikoista johtuen se merkitsee eri kunnissa erilaisia ratkaisuja. Sairaaloista terveyskeskuksiin saapuvat asiantuntijat, etäyhteydet ym. ovat mahdollisia ratkaisuja.
- Kuntalaiset on otettava osallistumaan ja vaikuttamaan palveluiden kehittämiseen. Palveluiden käyttäjillä tulee olla oikeus kehittämiseen, sillä palveluiden käyttäjien kokemustietoa tarvitaan. Onnistunut osallisuus edellyttää osallisuuden ja yhteistoiminnan toimintakulttuurin parantamista kunnissa ja kuntayhtymissä ja asiakasosallisuuden nostoa palvelustrategiaan, palvelulupauksiin ja taloussuunnitelmiin sekä hyvinvointikertomukseen.

Järjestöt sekä kansalais- ja vapaaehtoistoiminta

Vasemmistolaisen kuntavaikuttajan on syytä huomioida sote-järjestöt ja niiden merkitys ja rahoitus on syytä tunnustaa kunnissa. Järjestöt voivat pienelläkin avustuksella tuottaa sellaista ongelmia ehkäisevää toimintaa, johon kunta ei itse pystyisi isommallakaan rahalla. Järjestöjen kautta saa myös hyvää tietoa kunnan sote-palvelujen tilanteesta, puutteista ja kehittämistarpeista. Jos esimerkiksi mielenterveysasiat tai omaishoitajien tilanne ovat lähellä sydäntä, paikallisilta järjestöiltä saa hyvää paikallista tietoa. Järjestöistä voi olla hyötyä myös vaalityössä: yhdistykset järjestävät vaalipaneeleita ja voivat jakaa tietoa ehdokkaista, jotka ajavat heidän asiaansa.

Lisätietoja

Vasemmistoliiton tavoiteohjelma 2020–2023, erityisesti luku 7

<https://vasemmisto.fi/tavoitteet/periaateohjelma-tavoitteet/vasemmiston-tavoitteet-2020-23/>

Kuntakohtaisia sosiaali- ja terveydenhuollon toiminta- ja taloustilastoja

<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>

Sosiaali- ja terveysministeriö <https://stm.fi>

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry <https://www.soste.fi>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL <https://thl.fi/>

Työttömien keskusjärjestö ry <https://www.tyottomat.fi>

Suomen köyhyyden vastainen verkosto <http://www.eapn.fi>

Lisää sosiaalisesta luotosta

<https://www.takuusaatio.fi/hae-apua/talous-ja-velkaongelmat/sosiaalinen-luotto>

[o](#)

Vasemmistoliiton sosiaaliturvamalli

<https://vasemmisto.fi/vasemmistoliiton-sosiaaliturvamalli-kohti-vapaiden-ihmisten-luottamusyhteiskuntaa/>

Tampereen köyhyysohjelma

<https://www.tampere.fi/tiedostot/k/pdaEKMINf/Koyhyysohjelma.pdf>

Espoon toimenpideohjelma lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi

<https://www.espoo.fi/download/noname/%7B612708A1-66FC-45D9-8F59-A95C73FE3305%7D/119501>